

VISIE SCHUTTERSPARK BRUNSSUM

ALTERRA
WAGENINGEN UR

VISIE SCHUTTERSPARK BRUNSSUM

P.A.M. Visschedijk
R.J.H.G. Henkens
J.F. Jonkhof

ISSN 1566-7197

© 2016

Alterra (instituut binnen de rechtspersoon Stichting
Dienst Landbouwkundig Onderzoek)
Postbus 47
6700 AA Wageningen
info.alterra@wur.nl

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD 4

HET SCHUTTERSPARK IS VELE LANDSCHAPPEN 5
Toekomstbestendig maken van het Schutterspark 6
Voortraject en werkwijze 7
Beoogd resultaat 7

BODEM EN OPBOUW 8

WATER EN DE RODE BEEK 10

NATUURWAARDEN EN BEHEER 11

ONTSLUITING 13

RECREATIEF GEBRUIK 14

ONDERNEMINGEN 16
Schutterspark BV 16
Minihaven Schutterspark 18
Stichting Kinderboerderij Schutterspark 18
Blotevoetenpark Brunssum 20
Stoomgroep Limburg 20
Gezamenlijk optreden 21

CONCLUSIES 23
Acties voor de korte termijn, 2016 24
Acties voor de middellange termijn, 2017-2020 25
Acties voor de lange termijn, 2020 en verder 27

STIPPENHORIZON 29

VOORBEELDEN 32

LITERATUUR 40

BIJLAGE 41

COLOFON 43

V O O R W O O R D

Het nu bijna 100 jaar oude Schutterspark is ooit opgericht als Volkspark en recreatieruimte voor mijnwerkers van de Staatsmijnen. Met het sluiten van de mijnen is ook het Schutterspark enigszins in de versukkeling geraakt en heeft het niet meer de allure van weleer. Dat is bijzonder jammer want wij als ondernemers zijn van mening dat we met het Schutterspark een echte parel in handen hebben. We ondersteunen dan ook van harte initiatieven die leiden tot een duurzame ontwikkeling van ons mooie park.

In het verleden hebben wij als ondernemers diverse malen meegewerkt aan initiatieven met als hoofdthema; “Hoe verder met het Schutterspark?” Tot op heden heeft dit echter niet tot die gewenste opwaardering geleid. Er bestond aanvankelijk dan ook enige scepsis toen Alterra eind 2015 met een vergelijkbare vraag bij ons als ondernemers aanklopte. Het onderliggende rapport biedt volgens ons echter voldoende aanknopingspunten waar we op kunnen voortbouwen. De ontwikkelingen en kansen in de omgeving van Parkstad, zoals onder andere IBA, de Leisure and Pleasure (Buiten)ring, de verbinding met de Brunssummerheide en grote attracties zijn een uitgelezen kans om nu door te pakken.

Wij als ondernemers beschouwen het voorliggende rapport dan ook als een goede eerste stap naar een toekomst waarin we bezoekers weer ten volste de rijke historie, natuur- en cultuurwaarden kunnen laten beleven van ons bijzondere volkspark.

De ondernemers van het Schutterspark,

Wil Bekker, Blotevoetenpark Brunssum
Klaas Post, Minihaven Schutterspark
Guido Puts, Stichting Kinderboerderij Schutterspark
Arno Schutte, Schutterspark BV

HET SCHUTTERSPARK IS VELE LANDSCHAPPEN

Parijs is vele tuinen, Berlijn is vele dorpen, het Schutterspark is vele landschappen. Het Schutterspark vertelt een verhaal in lagen: een bewogen geschiedenis, een complexe structuur, een geomorfologische catalogus van verschijningsvormen, een cultuurhistorisch pronkstuk, een waterhuishoudkundig laboratorium. Het is er allemaal. De laatste decennia is het Schutterspark door de vele sociaaleconomische ontwikkelingen rondom - van mijnstreek tot economische investeringspolitiek experiment - een beetje uit het zicht geraakt, verwaarloosd en kruipt recent weer een beetje uit het dal. Dit proces verdient ondersteuning, en in dit document laten wij zien hoe.

Het Schutterspark is een ca. 80 hectare groot bos- en natuurpark aan de oostrand van Brunssum en aan weerszijden van de Rode Beek die in de Brunssummerheide ontspringt. Ontworpen door K.C. van Nes in 1919 op sociaalpedagogische grondslag - naar de inzichten van de 18e-eeuwse tuinarchitect Hirschveld - en in opdracht van de toenmalige Staatsmijnen. Het Schutterspark is van meet af aan een volkspark. Het Schuttershüske, in 1921 gebouwd als melksalon en recreatieruimte voor de Staatsmijnen is daarvan nog de levende getuige. In dit verhaal benadrukken wij dit historisch uitgangspunt. Voor de toekomst speelt dit een belangrijke rol, omdat dit uitgangspunt tot keuzes heeft geleid wat betreft het beheer: richting ecologisch natuurbeheer dan wel richting stedelijk gebruikspark met vooral recreatieve activiteiten. In de 50-er jaren is door de tuinarchitect John Bergmans het parkontwerp vernieuwd. In zijn aanpak is de nadruk gelegd op de bestaande beplanting.

Het park was vanaf 1919 in eigendom van de Staatsmijn Hendrik die het van Schutterij St. Gregorius kocht. Na de mijnsluiting schonk de Staatsmijn het park op 1 januari 1970 aan de gemeente Brunssum, die het verkocht aan het recreatieschap streekgewest OZL. In 1991 kocht de gemeente Brunssum het park terug.
Het beheer van het park ging in 1952 over naar de Commissie van Beheer van Ontspanningsoord Schuttersveld, waarmee het beheer onder meer werd uitgevoerd door de leerlingen van de Ondergrondse Vak School (OVS). Op 1 januari 1967 ging het beheer over naar het hoveniersbedrijf van de Stichting Fonds voor Sociale Instellingen.

In 2006 gaf de gemeente Brunssum opdracht aan de Bosgroep Zuid-Nederland, een organisatie die in opdracht van overheden en particulieren onderhoud aan natuurgebieden verzorgt, om het Schutterspark te beheren (Wikipedia Schutterspark, 2015).
De doelstelling van het inmiddels vigerende beheersplan is dat recreatie, natuurontwikkeling en bosbeheer “op een goede manier samengaan”. Dat deze doelstelling door de praktijk van de huidige dynamiek in de context van Parkstad Limburg onder druk is komen te staan, is aanleiding om hier naar het palet van bedreigingen, kansen en ontwikkelingsrichtingen te kijken. Wij laten hier zien dat de vele lagen die van het Schutterspark een parklandschap maken, ieder voor zich tot de verbeelding spreken. Dit doen wij hier aan de hand van een vijftal thema’s. Geïnspireerd door de in termen van duurzame landschapsontwikkeling inmiddels breed toegepaste lagenbenadering. Deze gaat uit van volgtijdelijke relaties tussen fysieke ondergrond, netwerken van fysieke relaties en feitelijk gebruik van de ruimte voor maatschappelijke ontwikkeling. Maar ook door de gebruiksthema’s waaraan de stakeholders in het voortraject energie aan bleken te ontlenen.

- het thema Ondergrond, gebaseerd op een korte analyse van geschiedenis en opbouw van de bodem en de zichtbare verschijningsvorm daarvan aan de oppervlakte en geomorfologie
- het thema Water, aan de hand van de geschiedenis en verschijningsvorm van de Rode Beek
- het thema Natuur, aan de hand van de kenschets van de natuurwaarden rond Rode Beek, Schutterspark parkbos en de oostrand van Brunssum
- het thema Ontsluiting, aan de hand van een schets van het netwerk van paden en verbindingen, een essentiële component van het toekomstig gebruiksmodel voor het Schutterspark
- het thema Recreatief gebruik, aan de hand van de ontstaansgeschiedenis van het volkspark Schutterspark, de mijnbouwgeschiedenis en de rol van de ondernemers. Op dit aspect gaan we dieper in omdat de ondernemers ook met elkaar de ruggengraat vormen voor de toekomst van het Schutterspark.

De thema’s behandelen wij hier aan de hand van drie vragen: wat treffen we aan, wat vinden we ervan, en waar liggen kansen? De antwoorden daarop verbeelden wij en laten wij uitmonden in een visie op de ontwikkeling van het park.

Toekomstbestendig maken van het Schutterspark

In 2010 is door de gemeente een nieuw bestemmingsplan vastgesteld waarin tevens een visie is verankerd over de toekomst van het Schutterspark met daarin plaats voor uitbreiding van de recreatieve voorzieningen, mogelijkheden tot verblijfsrecreatie en het geven van een nieuwe

bestemming aan de vier pompgebouwen die zich in het gebied bevinden. In 2012 is hiertoe onder meer een pachtovereenkomst gesloten met Schutterspark BV.
Tevens is een begin gemaakt met de ontkluizing van de Rode Beek, dat wil zeggen het weer naar de oppervlakte brengen van de beek aan de zuidkant van het Schutterspark. Tot voorkort liep een deel van de Rode Beek in een duiker onder een berg van mijnsteen. In samenhang hiermee wordt ook een directe verbinding tussen de Brunssummerheide en het Schutterspark gemaakt. Deze moet in 2016 gerealiseerd zijn.
De ontwikkelingen in het Schutterspark gaan om diverse redenen niet zoals de gemeente in eerste instantie voor ogen had en daarnaast ontstaan er met de aanleg van de Buitenring, de beoogde ontwikkeling van Nature Wonder World en IBA Parkstad nieuwe kansen voor het gebied.

Voortraject en werkwijze

Om te komen tot deze visie is vanaf de start het uitgangspunt geweest dat alle stakeholders bij de totstandkoming betrokken moeten worden, het vinden van een gezamenlijke noemer om op deze manier de toekomst voor het gebied te waarborgen is van het allergrootste belang. Het onderzoek begon met een brainstormbijeenkomst waarbij vertegenwoordigers van de stakeholders aanwezig waren. Uitkomst van deze brainstormsessie was een eerste SWOT-analyse die als basis heeft gediend voor deze visie. De volgende stappen waren het uitvoeren van een deskstudie, terreinbezoeken en zijn er gesprekken gehouden met alle ondernemers die actief zijn in het Schutterspark. Daarnaast zijn bestuurders, ambtenaren en externe partijen geraadpleegd en zijn de bevindingen in deze visie verwerkt.

Beoogd resultaat

Met dit onderzoek beogen wij een drietal eindproducten te leveren.

- Overzicht van stand van zaken dat als basis dient voor de visie
- Visie op de ontwikkeling van het Schutterspark dat een richting uitzet voor de korte, middellange en lange termijn als stippen op de horizon
- Deze visie dient als basis voor aansluiting op het proces van IBA Parkstad Limburg

BODEM EN OPBOUW

Wat treffen we aan?

Op een löss-leem ondergrond van zandig leem en lemig fijn zand, treffen we een aantal hoge natte heides aan die bijzondere landschappelijke elementen opleveren: hangvennen, goed te zien tussen de meer beboste delen. De zandige beekdalen zijn in dit complex ingesleten. Op overgangen tussen zandig, venig en lemige grondtypen ontspringen waterstromen

Deze ondergrond levert een geomorfologisch zeer gevarieerd complex landschap op. Van fijnmazig beekdal, dat het gebied splitst in een westelijk deel tegen de kern van Brunssum en een oostelijk deel overgaand in open cultuurlandschap richting Duitsland - tot hoge natte heides, afgewisseld met inmiddels 100 jarig gemengd bos op zandige gronden.

Wat vinden we ervan?

Het huidig gebruik van het parkgebied speelt matig in op de gegeven landschappelijke variatie. Het zuidwestelijk deel is het meest ontsloten deel in verband met de ligging tegen de kern van Brunssum. Dit levert spanning op tussen de ecologisch potenties van het natte beekdal en het stedelijk gebruik. Dat hoeft op zichzelf geen probleem te zijn, zolang de gemaakte keuzes met deze spanning rekening houden.

De hogere delen van het parkgebied bieden een relatief opmerkelijk bosparklandschap waarin de hangvennen contrasteren en unieke geomorfologische waarden vertegenwoordigen. Ook is in het beekdal een in stand gehouden historische dubbele landgraaf zichtbaar. Het behoud en de ontwikkeling van deze aardkundige monumenten en de kennisoverdracht naar een breder publiek vraagt om een specifieke strategie.

Waar liggen kansen?

Het beheer zal op de gegeven variatie moeten inspelen. Dat wil zeggen dat het beekdal, dat het parkgebied in twee delen splitst, duidelijk als zodanig herkenbaar moet blijven.

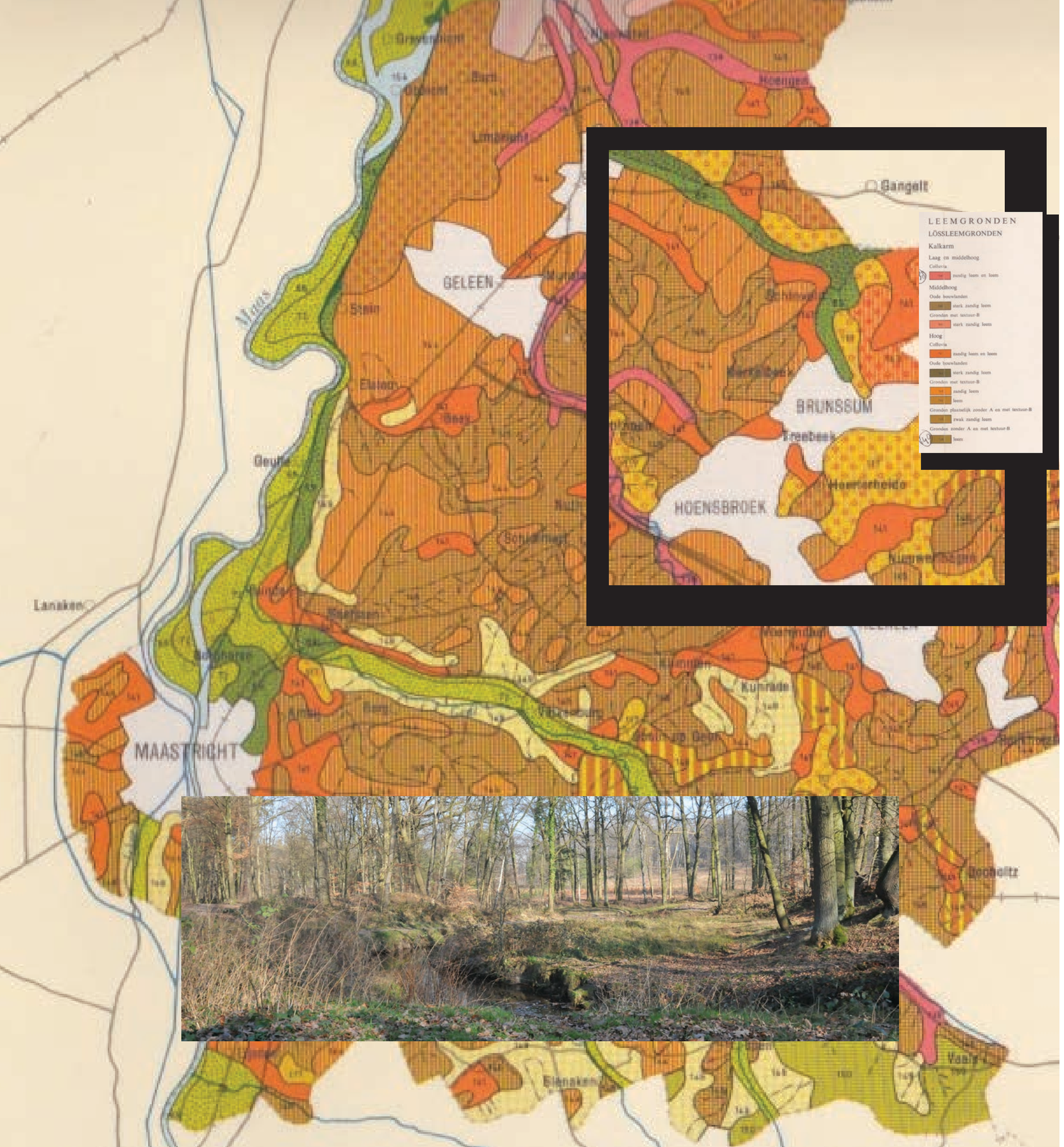
De hoger gelegen bodemtypen van het park zijn niet optimaal herkenbaar. Begroeiing en ontsluiting hebben mogelijk een nivellerende invloed gehad. Met de ontwikkeling van het bos- en bodembeheer en van de ontsluiting kan daar rekening mee worden gehouden.

Op de overgangsbodemtypen tussen het hoger en het lager gelegen deel van het park is openheid en doorzicht kenmerkend. De ontspringende waterstromen vallen weg tussen de begroeiing. Daar kan wat aan gedaan worden.

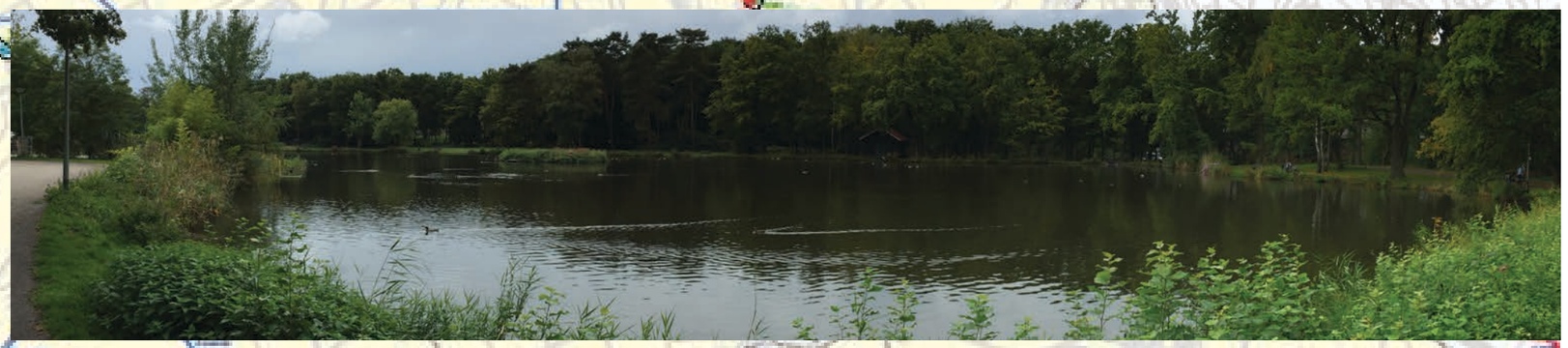

Vasthouden aan de variatie in bodemtypen en daarop aansluitende vegetaties is daarbij richtinggevend.

WATER EN DE RODE BEEK

Wat treffen we aan?
In het kader van een renatureringsplan wordt ingrijpend aan het beekdal gesleuteld. Het meest in het oog springend is de grootschalige ontkluizing van de Rode Beek middels afgraving van de mijnstort. Dit heeft als doel om de ecologische en recreatieve verbinding met de Brunssummerheide te herstellen. Daarnaast worden de riooloverstorten langs de beek gesaneerd. Er is op verschillende plekken oeverversteviging toegepast, zowel langs de waterpartijen als de Rode Beek zelf. De herkomst van het water van de Rode Beek is voor de bezoeker nog niet goed zichtbaar. Los van de Rode Beek komen op de hellingen van het Schutterspark nog enkele zogenaamde hangvennen voor die worden gevoed door kwel- en regenwater.

Wat vinden we ervan?
Het ontkluizen en de sanering van de riooloverstorten zal in potentie een sterk positief effect hebben op de natuur- en recreatieve waarden van het beekdalsysteem, inclusief de waterpartijen. Temeer omdat het wegverkeer van de Ganzepool via een brug fysiek wordt gescheiden van het beekdal. Of deze waarden ook optimaal worden gerealiseerd hangt af van de uiteindelijk gekozen inrichting en beheer. Dat geldt eveneens voor de enigszins verruigde hangvennen.

Waar liggen kansen?
Als de ontkluizing is afgerond ontstaat er een circa twee hectare groot natuurgebied rondom een meanderende Rode Beek, wat de Brunssummerheide, via het Schutterspark verbindt met de noordelijk gelegen natuurgebieden. De fysieke ruimte in combinatie met een verbeterde waterkwaliteit, biedt goede kansen om de Rode Beek grotendeels te herstellen volgens de referentiewaarden van de Europese Kader Richtlijn Water (KRW). Oeververstevigingen passen daar niet of nauwelijks in. Het recreatieve gebruik hoeft geen afbreuk te doen aan de KRW-waarden, mits water, natuur en recreatie goed op elkaar zijn afgestemd in een beheer en inrichtingsplan. Een beter beheer van de hangvennen kan het pallet aan watergerelateerde natuur- en belevingswaarden completeren.
In het verlengde van een herstelde Rode Beek liggen er ook kansen voor de waterpartijen. De verbeterde waterkwaliteit biedt mogelijkheden voor zwemrecreatie. Daarnaast zouden natuurlijker oevers, indien mogelijk zonder harde beschoeiingen, beter aansluiten op een hersteld beekdalsysteem. De historie van de waterpartijen in relatie tot het mijnverleden, dient nadrukkelijk voor het voetlicht te worden gebracht. Zo ook de geschiedenis en het belang van de Rode Beek zelf.

NATUURWAARDEN EN BEHEER

Wat treffen we aan?
Het Schutterspark is ingebed in een bos- en natuurpark van 80 ha aan weerszijden van de Rode Beek die in de Brunssummerheide ontspringt. De beek is smal en rijk aan grind, zand en organisch materiaal. Waterplanten zijn schaars.
De aanwezigheid van een moeilijk doordringbare kleilaag zorgt halverwege de helling voor kwel en het ontstaan van hangvennen en –venen met vochtige heide en soorten als Beenbreek en Klokjesgentiaan. In deze gebieden treedt verlanding en verruiging op. Een smalle strook langs de beek bestaat uit Vogelkers-Elzenbos, met plaatselijk aangeplante populieren en Zwarte elzen. In het centrale Engelsbroek komt beekbegeleidend Elzen- en Berkenbroekbos voor, met soorten zoals Sterzegge en Geelgroene zegge. Verder bestaat het gebied vooral uit Wintereiken-Beukenbos en monocultures van onder andere Amerikaanse eik en Larix. Kapvlaktes van Amerikaanse eik worden gekenmerkt door uitloop vanuit de stronk.

Wat vinden we ervan?
Inventarisaties van de aanwezige flora en fauna van het Schutterspark ontbreken grotendeels. Kennis over de aanwezige soorten bestaat vooral uit incidentele waarnemingen, zoals op www.waarneming.nl. Het gebied is waarschijnlijk van enige waarde voor onder andere broedvogels en verschillende soorten vleermuizen. Een vegetatiekartering door de Provincie Limburg in 2010 karakteriseerde de vegetatie als ‘Half natuurlijk loofbos met enkele aandachtsoorten’ en ‘Loofbos op voedselarme bodem met slecht ontwikkelde, soortenarme ondergroei’. Delen zijn: ‘populierenaanplant met door brandnetel gedomineerde ondergroei met enkele aandachtsoorten’. Deze typering betreft een heldere omschrijving van de beleving van de natuurwaarden in het gebied. Ook de potentiele natuurwaarden van de Rode Beek en de hangvenen en -vennen, de pareltjes van het Schutterspark, zijn waarschijnlijk nog maar ten dele gerealiseerd. Het meer parkachtige gebied rondom de recreatieve ondernemingen laat voorts te wensen over qua uniformiteit en uitstraling.

Waar liggen kansen?
Het Schutterspark is onderdeel van het Nationaal Natuur Netwerk (voorheen EHS) en vormt met de Rode Beek een belangrijke natte ecologische verbinding tussen de Schinveldse Bossen en de Brunssummerheide. Natuurmonumenten beschouwt het Schutterspark als een belangrijk onderdeel

in haar ‘Ontwikkelingsvisie Heidenatuurpark’. Deze doelstellingen komen grotendeels overeen met de beheervisie 2015-2020 van de Bosgroep Zuid-Nederland.
Met een voortzetting van het beheer op de huidige voet, zullen de potentiele natuurwaarden en daarmee ook de belevingswaarden, waarschijnlijk niet kunnen worden gerealiseerd. Gezien het belang van het Schutterspark voor mens en natuur verdiend het gebied een herziening van het beheer- en inrichtingsplan. Daarbij kan het intensieve deel een meer parkachtig beheer krijgen, terwijl het extensieve deel meer op natuurbeheer is gericht. Ook de bezoekersdruk is een aandachtspunt, vooral omdat het intensieve deel in potentie een barrière kan gaan vormen in de ecologische verbinding met de Brunssummerheide. In dat opzicht verdient ook de recreatief-ecologische verbinding ter hoogte van de kruising van de Rode beek met de Rimburgerweg (N299) speciale aandacht. Een ecologische verbinding is zo sterk als zijn zwakste schakel. Deze smalle corridor is zo’n zwakke schakel en zou minimaal 50 m breed moeten zijn, gelijk de meeste ecoducten die voor natuur en recreatie worden ingericht.

Met name in het extensieve deel zou het voorkomen van natuurlijke gradiënten in nat en droog, hoog en laag, bos en open gebied meer moeten worden benut. Dit komt de natuurwaarden en daarmee de belevingswaarde ten goede. Het beheer zou meer kunnen worden afgestemd op de habitateisen van de verschillende soortgroepen waarvoor het gebied een ecologische verbinding moet vormen. Meer openheid in de vegetatie, licht op de bodem, meer dood hout en goed ontwikkelde bosranden kan de huidige soortenarme vegetatie transformeren in een soortenrijkere vegetatie met de daarbij behorende fauna. Speciale aandacht verdienen de Rode Beek en de hangvennen en –venen. De Rode beek zou in de toekomst moeten voldoen aan het referentiebeeld van het KRW R13-type waartoe het behoord: een snelstromende, weinig meanderende, smalle bosbeek, welke rijk is aan grind, zand en organisch materiaal zoals rotte boomstammen. De flora en fauna kan worden hersteld met kenmerkende soorten als de Alpenwatersalamander en een rijke visfauna waaronder Bermpje, Elrits en Beekforel. De hangvennen en –venen kunnen zich bij optimaal beheer, wellicht met behulp van een schaapskudde, ontwikkelen tot terreintjes die rijk zijn aan orchideeën en andere aantrekkelijke soorten. Het gebied rond de ondernemingen wordt meer als stadspark ingericht en dient te worden beheerd door één professionele beheerder.

ONTSLUITING

Wat treffen we aan?
De padenstructuur dateert van de oorspronkelijke inrichting van het Schutterspark als volkspark, in de jaren ‘20. In de 50-er jaren is deze structuur herzien, dat wil zeggen dat de paden rond de publieksvoorzieningen in het intensieve deel van het park zijn verhard en later rond 2006 in ruime mate zijn geasfalteerd. Dit type verharding nodigt uit tot intensief gebruik. In het noordelijk deel zijn de wegen en paden voornamelijk halfverhard en onverhard. In het zuidelijk meer intensief gebruikte deel, voornamelijk verhard met asfalt. Ook de Rode Beek is langs beide oevers toegankelijk gemaakt, met name rond de oeververstevigingswerken.

Wat vinden we ervan?
Omdat de exploitatie van de horecavoorzieningen in een kwetsbare fase verkeren, luistert het type ontsluiting nauw. Het huidig ontsluitingsmodel laat niet goed zien of er sprake is van een consequente strategie.
Hoewel bijvoorbeeld in vergelijkbare parken elders in ruime mate voorbeelden zijn te vinden van zachte verhardingstypen, is in het Schutterspark weinig ruimte gemaakt voor experimenten. Wat ondernemers willen is vooral goed onderhouden wegen en paden en veilige parkeerplaatsen maar dat sluit een ander ontwerp en verharding zeker niet uit.

Waar liggen kansen?
De ontsluitingsstructuur is een sleutelelement voor een duurzaam beheer van een park als het Schutterspark. Belangrijke voorwaarde is in elk geval een continue aandacht voor de situering, stoffering en mate van overzichtelijkheid van parkeervoorzieningen voor auto en fiets. Voor een park met identiteit zijn met name variabelen belangrijk zoals dichtheid van het net, oriëntatie op focuspunten zoals belangrijke objecten en in- en uitgangen. Maar ook te verwachten panoramische uitzichten en variaties in beslotenheid dan wel openheid, oriëntatie op punten waar de zon ondergaat (of opkomt…). Verschillende typen van verharding kunnen daarbij sturend werken.

RECREATIEF GEBRUIK

Wat treffen we aan?
Het volkspark karakter is vandaag nog goed te zien. Naast de commercieel geëxploiteerde voorzieningen biedt het Schutterspark volop mogelijkheden voor diverse vormen van recreatief gebruik. Er ligt een uitgebreid netwerk aan paden die worden gebruikt voor wandelen, fietsen en paardrijden. Het aantal mensen dat met een hond wandelt is hoog, dit ligt voor de hand gelet op de ligging naast een aantal woonwijken.
In het Schutterspark zijn meerdere routes uitgezet voor wandelen, paardrijden en aangespannen rijden maar deze sluiten niet aan op routestructuren in de omgeving zoals knooppuntroutes. Voor kinderen is het Parelpad aangelegd, een reeks informatieborden langs de hoogtepunten van het Schutterspark waar op een laagdrempelige wijze uitleg wordt gegeven over wat er te zien is. Ook loopt een deel van een langere ATB-route door het Schutterspark. De weides in het Schutterspark bieden ook mogelijkheden voor stationaire recreatie, bij de minihaven zijn een aantal picknickbanken geplaatst en daar bevindt zich ook een natuurspeelplaats.

Wat vinden we ervan?
Gezien het landschappelijke karakter en de toenemende populariteit is het niet duidelijk aangeven van ATB-paden opvallend. Het onderhoud van de natuurspeelplaats laat nogal te wensen over waardoor de gebruiksfunctie hiervan sterk wordt beperkt.
De kwaliteit van de aanwezige paden is ruim voldoende. Het beheer en onderhoud van de unieke hangvennen en landgraaf in het Schutterspark verdienen extra aandacht juist vanwege de uniciteit en daarmee aantrekkelijk voor de beleving van de recreant.

Waar liggen kansen?
Het Schutterspark trekt nu recreanten die specifiek voor het Schutterspark komen, hetzij voor de in het park gevestigde ondernemingen dan wel voor de overige recreatiemogelijkheden. De huidige ontwikkelingen met betrekking tot het realiseren van ecologische en recreatieve verbindingen met de Brunssummerheide, Schinveldse bossen en de in Duitsland gelegen Tevenerheide biedt kansen om de voorzieningen in het Schutterspark op te nemen in ruimere routestructuren zoals LF-routes, LAW-routes, NS-wandeltochten en zo meer. De bestaande ATB-route zou bijvoorbeeld langs het Schuttershüske kunnen worden geleid.

De bestaande voorzieningen moeten worden aangepast aan de eisen van deze tijd. Maar ook hier staan de exploitanten en de beheerders voor een dilemma. Welke keuzes liggen voor? De richting inslaan van meer publiek trekken? Uit welke bronnen te putten, welke doelgroepen staan voor ogen? Vergrijzing, onzekere ontwikkelingen op het gebied van gezinsvorming, vrije tijd en reguliere werktijd, de nabijheid van

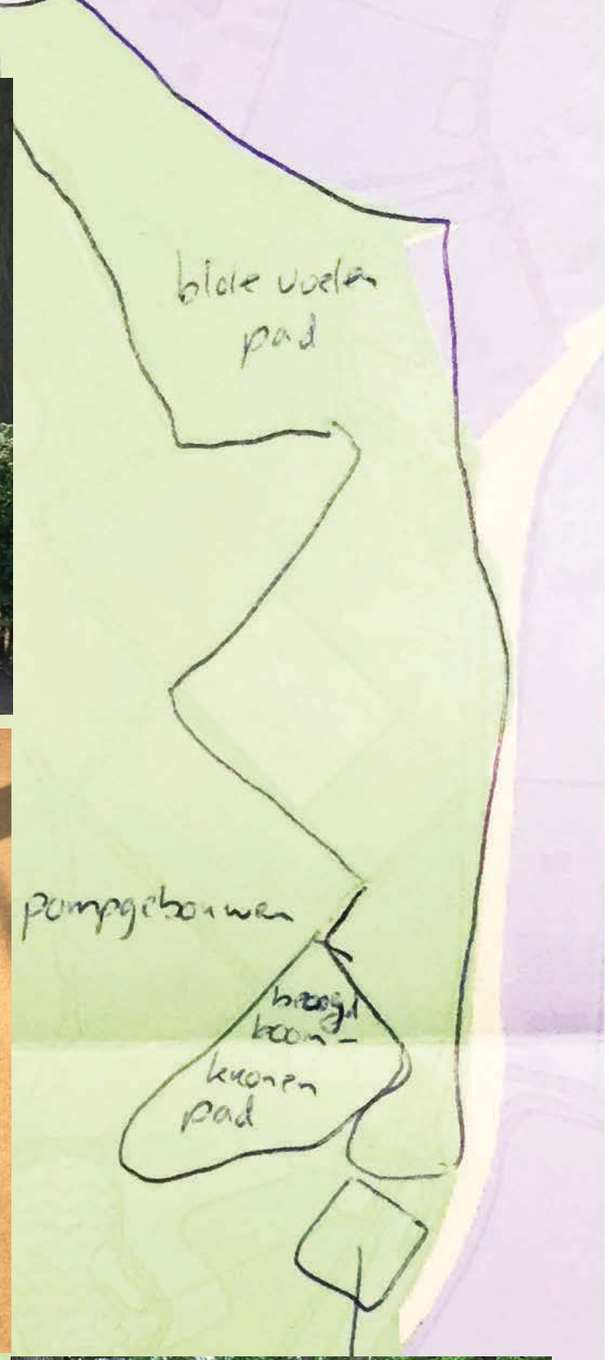

concurrerende voorzieningen en algemeen maatschappelijke mobiliteit gaan voorbij aan ambities van een stedelijke voorziening die de geest ademt van een concept uit de 20e eeuw, het volkspark. Voor een historiserende herinrichting van het park, zoals in de 50-er jaren zal op dit moment weinig animo zijn. Daar is het park feitelijk te groot voor. Overigens bestaat er hiervan een geslaagd voorbeeld: Park Sonsbeek in Arnhem, dat in vele opzichten wellicht een referentie voor het Schutterspark is geweest.

De richting opgaan van een ecologisch stadsrandstedelijk groene infrastructuur in de context van Parkstad Limburg? Dit is een van de opgaven voor een nieuw op te zetten IBA-project.

ONDERNEMINGEN

In het Schutterspark treffen we een relatief groot aantal voorzieningen aan waarvoor de bezoekers moeten betalen. Bij de hoofdingang van het Schutterspark bevindt zich horecagelegenheid Het Schuttershüske en de speeltuin. Iets verderop zijn de pompgebouwen, achter de vijver bevindt zich de Minihaven. Ten zuidwesten van de vijver is de kinderboerderij gevestigd en in het hoger gelegen oostelijk deel van het Schutterpark bevindt zich het Blotevoetenpark. Tussen het Schuttershüske en de vijver is ook nog het tracé van de Stoomgroep Limburg maar voor deze voorziening hoeven bezoekers niet te betalen om er gebruik van te maken.

Schutterspark BV

De grootste onderneming in het Schutterspark. Deze exploiteert het Schuttershüske, de speeltuin en de pompgebouwen 1,2 en 3. Daarnaast wordt ook het beheer van het intensieve deel van het gebied door hen gedaan.

Het Schuttershüske is een horecagelegenheid met een assortiment van warme en koude dranken en een eenvoudige kaart. De in de nabijheid van het Schuttershüske staande chalet wordt eveneens door hen gerund en is voornamelijk ingericht voor drankenverkoop. Aan de overzijde van het Schuttershüske bevindt zich de speeltuin. Deze verkeert in een matige staat van onderhoud en regelmatig worden speeltoestellen afgekeurd. Ook is hier verkoop van warme en koude dranken. Voor toegang tot de speeltuin moet € 1,50 per persoon worden betaald.

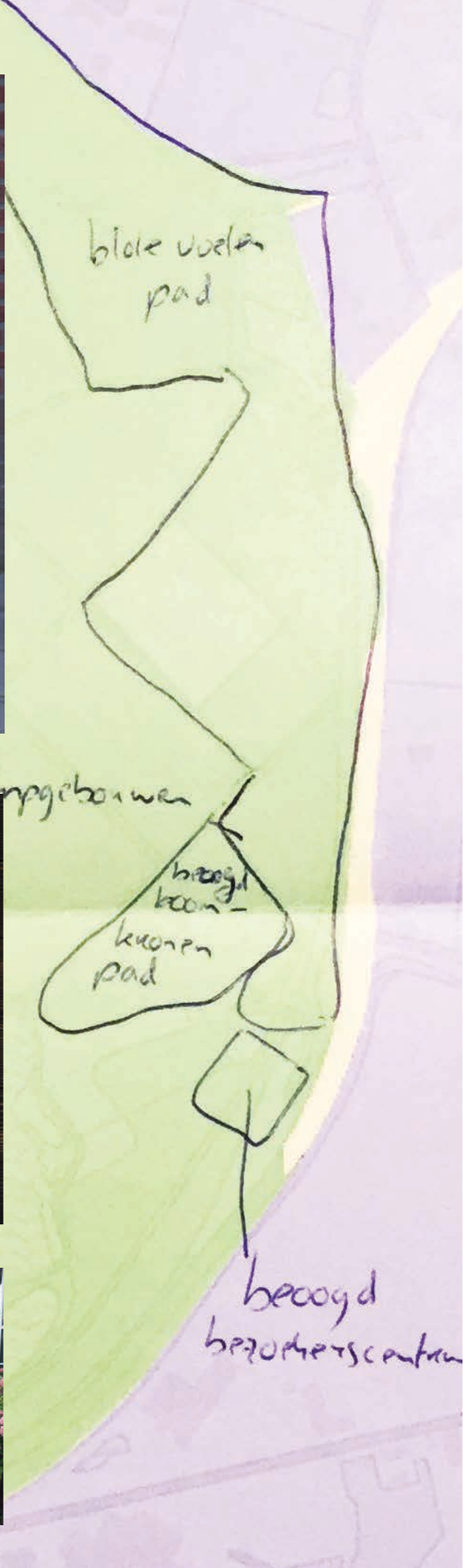
De meest in het oog springende gebouwen in het Schutterspark zijn de pompgebouwen. Ten tijde van de mijnbouw werd hier water uit de grond gepompt, ontijzerd en via ondergrondse buizen naar de mijnen getransporteerd om aldaar de kolen te wassen. Voor de overname van de exploitatie van het Schutterspark door Schutterspark BV zijn de pompgebouwen 1,2 en 3 gerenoveerd en van de ondergang gered. Momenteel zijn de gebouwen in gebruik als horecavoorziening en worden er feesten georganiseerd. In gebouw 1 is een café geïnspireerd op een saloon gerealiseerd, in gebouw 2 is een podium en bar gebouwd en gebouw 3 wordt momenteel door een sportschool gebruikt. De drie gebouwen zijn weliswaar constructief van de ondergang gered maar voldoen zeker nog niet aan de gebruikseisen die daarvoor gesteld zouden moeten worden. Ze zijn niet geïsoleerd wat leidt tot (te) hoge stookkosten en geluidsoverlast bij feesten. Ook is de elektrische installatie in zeer slechte staat.

Schutterspark BV gebruikt het buitenterrein rond de pompgebouwen als evenemententerrein gedurende de zomer en is onlangs begonnen de voormalige

voetbalvelden van SV Egge en SV Schuttersveld geschikt te maken voor verblijfsrecreatie.

Kansen
Voor Schutterspark BV is de exploitatie van de pompgebouwen van groot belang om te overleven. In de huidige bouwtechnische staat is gebruik slechts zeer beperkt mogelijk en moeten hoge kosten worden gemaakt om de gebouwen te verwarmen op koudere dagen. Isolatie van de gebouwen en vernieuwing van de elektrische installatie is dan ook van groot belang. De financiële middelen ontbreken echter bij de ondernemer en bezien moet worden of er andere wegen te vinden zijn om deze noodzakelijke aanpassingen te realiseren. Naast warmte-isolatie is ook geluidsisolatie van belang voor de ondernemer. Er worden regelmatig feesten georganiseerd en hoewel de aard van de feesten in de toekomst wellicht gaat verschuiven- de wens is om niet op houseparty's te blijven focussen- zal ook geluidsoverlast een item blijven.

Op het naastgelegen evenemententerrein bestaan mogelijkheden in de warmere maanden buitenevenementen te houden. Deze moeten binnen de afgegeven vergunningen passen waarbij verstoring van de buurt maar ook ongewenste effecten op flora en fauna moet worden voorkomen.

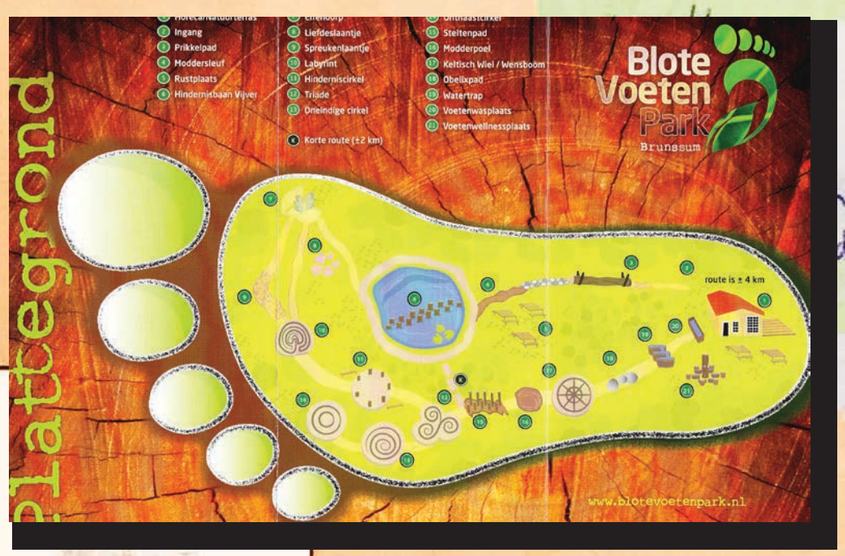
De ondernemer heeft al langer plannen voor het realiseren van verblijfsrecreatie mogelijkheden op de voormalige voetbalvelden van SV Egge en SV Schuttersveld. Naast een beperkt aantal camperplaatsen, in plaats van de gratis plaatsen op het parkeerterrein voor het Schuttershüske, leeft de gedachte dat er ook ruimte moet komen voor tenten en mogelijk een aantal bungalows. De eerste twee opties zijn relatief eenvoudig realiseerbaar en er zijn ook geen grote bezwaren mits streng wordt gehandhaafd ten aanzien van geluidsoverlast en de natuurwaarden blijvend in het oog worden gehouden. Het realiseren van vakantiewoningen op deze locatie wordt echter afgeraden. Het is twijfelachtig of er voldoende behoefte is aan huisjes op deze locatie, die een dergelijke grote investering rechtvaardigt. Het bouwen van huisjes doet bovendien geen recht aan de doelstellingen zoals die zijn geformuleerd in het POL en de eisen zoals gesteld in de 'ladder van duurzame verstedelijking'. Dit nog los van mogelijke bezwaren in het kader van de Flora- en Faunawet.

Om toch extra inkomsten te verwerven en verblijfsrecreatie mogelijk te maken is een vergelijkbaar model mogelijk zoals in Amsterdam wordt gebruikt bij het initiatief WELCOME2AMSTERDAM. Daar zijn een aantal bestaande huisjes in de van der Pekbuurt (Amsterdam Noord) ingericht als B&B-accommodatie[1]. Hiertoe zouden een aantal huizen in de directe omgeving van het Schutterspark geschikt moeten worden gemaakt als B&B verblijf. De inrichting zou wellicht in de vorm van een 50-er

[1] www.bbwelcome2amsterdam.nl/uw-huisje/

jaren mijnwerkerswoning kunnen zijn, om ook de verbinding met het mijnverleden te maken en als USP.

De exploitatie van de speeltuin moet worden heroverwogen. Als er voortdurend problemen zijn met de veiligheid van de speeltoestellen moet hierin wellicht worden ingegrepen. De kosten wegen dan niet meer tegen de baten op. Kleinschaligheid is hier een richtinggevend principe. De speeltuin met horeca dient in de huidige vorm te worden gesaneerd. Temeer omdat deze niet meer aan de veiligheidseisen voldoet. Het is aan te bevelen om een nieuwe kleinschalige speeltuin bij het Schuttershüske te betrekken. Dit zal ook een impuls geven aan de horecagelegenheid van het Schuttershüske.

Minihaven Schutterspark

De minihaven is sinds 2006 gevestigd rond de grote vijver van het Schutterspark. De activiteiten bestaan voornamelijk uit de exploitatie van een Minihaven, een kinderattractie waarin kinderen kunnen varen als kapitein met hun begeleiders als matroos. Daarnaast worden warme en koude dranken en snacks verkocht. De doelgroep van deze onderneming zijn families met kinderen tot circa 12 jaar en groepen kinderen.

Kansen
Deze onderneming ziet als perspectief voor de nabije toekomst vooral het geschikt maken van een deel van de vijver als spartelvijver. Dit is ook mogelijk aangezien de waterkwaliteit zal verbeteren als gevolg van de werkzaamheden aan de waterhuishouding. Er is nu al de beschikking over een strandje en de mogelijkheid om daar het water bij te betrekken vergroten de mogelijkheden van de onderneming. Als slechtweervoorziening is bij de minihaven nu een grote partytent geplaatst en een aanvraag voor een meer permanente voorziening is destijds afgewezen door de welstandscommissie. Gesprekken met de gemeente hebben geleerd dat wellicht hier een oplossing voor te vinden is.
De natuurspeelplaats, nu nog slecht onderhouden en onaantrekkelijk zou gelet op de ligging een spin-off kunnen betekenen voor de exploitant van de Minihaven.

Stichting Kinderboerderij Schutterspark

De kinderboerderij is tot 1 januari 2015 geëxploiteerd door Radar, een instelling voor mensen met een verstandelijke beperking. Van 1 januari 2015 tot 1 oktober 2015 heeft de gemeente Brunssum het beheer gedaan. Sinds 1 oktober 2015 is dit overgenomen door de huidige ondernemer en deze is van plan de kinderboerderij om te vormen tot een stadsboerderij. De kinderboerderij beslaat circa 5 hectare en herbergt een mengeling aan dierenrassen, variërend van het raszuivere MRIJ-rund uit Nederland tot bastaarddieren en varkens uit Nieuw-Zeeland.

Educatie over de aard en herkomst van de dieren beperkt zich vooralsnog tot enkele bordjes bij de dierenverblijven. Er bevinden zich ook een aantal speeltoestellen. De entree voor de kinderboerderij is € 1,25 en er komen volgens de huidige exploitant circa 1500 bezoekers per maand.

Kansen

De tijden van alleen een kinderboerderij zijn voorbij. Gemeentelijke subsidies, voorheen de grootste inkomstenbron, lopen terug. Om een kinderboerderij draaiende te kunnen houden is tegenwoordig een ander verdienmodel nodig. Ook voor het Schutterspark dient gezocht te worden naar meerdere, veelal kleine inkomstenbronnen die passen bij het natuurlijke karakter en de uitstraling van de locatie. De huidige omschakeling van een kinderboerderij naar een stadsboerderij is dan ook een goede ontwikkeling en dient met kracht te worden doorgezet.

Er kan aansluiting worden gezocht bij de groeiende belangstelling voor plattelandstoerisme, streekproducten, een groene lifestyle en natuur- en milieueducatie. Er liggen kansen voor de fok van zeldzame landbouwhuisdieren uit de Mergellandregio (Nederland-Duitsland-België), het inzetten van een eigen schaapskudde bij het natuurbeheer van het Schutterspark, een heemtuin met ‘vergeten’ groenten en fruit, de exploitatie van een boerderijwinkel met streekproducten, streekmarkten en duurzame food concepten. Ook het educatieve aspect van de stadsboerderij en het Schutterspark en omgeving dient verder te worden ontwikkeld, maar de mate waarin hangt mede af van de plannen van de Vereniging Natuurmonumenten hieromtrent.

Daarnaast kan meer dan nu aansluiting worden gezocht bij de energie in de samenleving. (Groot)ouders met kinderen uit de buurt zijn lang niet meer de enige doelgroep. Een stadsboerderij kan vooral ook een zinvolle dagelijkse bezigheid bieden voor vrijwilligers uit de buurt, zoals gepensioneerden en werkzoekenden. Er is altijd wel werk te doen in de heemtuin of voor de verzorging van de dieren.

De omschakeling van kinderboerderij naar stadboerderij is een meerjarenplan en een leerproces. Daarbij is het van belang om het wiel niet opnieuw uit te vinden, maar gebruik te maken van beschikbare expertise en kennis te nemen van geslaagde initiatieven elders. Een overleg met de Stichting Zeldzame Huisdierrassen leert dat zij bereid zijn om ondersteuning te bieden bij het verkrijgen en fokken van rassen uit de regio. Ook kan ter inspiratie te rade worden gegaan bij goed draaiende initiatieven elders in Nederland zoals de schaapskooien in Schijndel en Ottoland , het educatiecentrum van de stadsboerderij Presikhaaf in Arnhem, Weizigt in Dordrecht of de heemtuin van het Hof van Twello.

Meer dan de andere ondernemingen in het Schutterspark, heeft een stadsboerderij de potentie om zich te wortelen in de samenleving en bezoekers aan te

trekken. Hier kunnen de andere ondernemingen in het Schutterspark van meeprofiteren. Niet alleen qua bezoekersaantallen maar ook in het aanbod van (duurzame) producten in de eigen horecagelegenheid. Zo zouden de streekproducten van de boerderijwinkel hun weg dienen te vinden op de menukaart van het Schuttershüske.

Blotevoetenpark Brunssum

Het Blotevoetenpark bevindt zich op het hoger gelegen westelijk deel van het Schutterspark. Opgezet in 2008 en sindsdien gestaag gegroeid en met circa 40.000 bezoekers per jaar een goed lopend bedrijf. In het Blotevoetenpark kunnen bezoekers met hun, zoals de naam al zegt, blote voeten door het bos lopen over een traject van 4 kilometer. Hier zijn verschillende ondergronden aangelegd zoals mos, bosgrond, kiezel, steenkool, zand, houtknuppels, boomschors, kleikorrels, water en modder. Het park is geopend van april tot en met oktober. Bij het park hoort ook een beperkte horecavoorziening.

Kansen
Het Blotevoetenpark maakt al jaren een gestage groei door, elk jaar komen circa 10% meer bezoekers. Als gevolg daarvan ontstaan capaciteitsproblemen op de parkeerplaats met name in juli en augustus. Met de aanleg van de buitenring en de nieuwe ontsluiting moet worden bezien in hoeverre hier een oplossing voor te vinden is. Voor de nabije toekomst zijn de plannen om de horecavoorziening te gaan aanpassen en het seizoen te verlengen met speciale arrangementen.
Bezoekers aan het Blotevoetenpad wassen na afloop hun voeten. Omdat het pad vrijwel alle bezoekers in de periode april-oktober ontvangt, biedt dit kansen om het waswater te reinigen met een helofytenfilter. Dit zal bijdragen aan de duurzame uitstraling van de onderneming.

Stoomgroep Limburg

Sinds 2011 is in het Schutterspark ook een modelspoorbaan van de Stoomgroep Limburg gevestigd. Deze groep vrijwilligers dragen zorg voor de aanleg en exploitatie van het modelspoor. Op het spoor wordt gereden met schaalmodellen van stoomtreinen waarbij bezoekers, kinderen maar ook volwassenen een ritje mee kunnen maken in de wagons. De intentie van de groep is elke tweede zondag van de maand met mooi weer te rijden. Meerijden is gratis maar een donatie wordt op prijs gesteld. Het spoor ligt tussen het Schuttershüske en de vijver en de groep maakt ook gebruik van pompgebouw 4 voor de opslag van hun materieel. In het najaar van 2015 is begonnen met de uitbreiding van het bestaande tracé richting kinderboerderij.

Kansen
De Stoomgroep Limburg is bezig met een verdubbeling van het tracé. Deze aanleg wordt gefaciliteerd door de gemeente en uitgevoerd door de leden van de Stoomgroep. In de nabije toekomst moet wellicht pompgebouw 4 verlaten worden en is het plan om een remise nabij het tracé te bouwen. Uitbreiding van het aantal dagen dat de treinen zullen rijden heeft de stoomgroep niet, aangezien ze afhankelijk zijn van de vrijwilligers. Ook het laten betalen van de passagiers is (nog) niet aan de orde. Met de gemeente is afgesproken dat zolang ze mensen om niet vervoeren er geen pacht voor de grond betaald hoeft te worden.

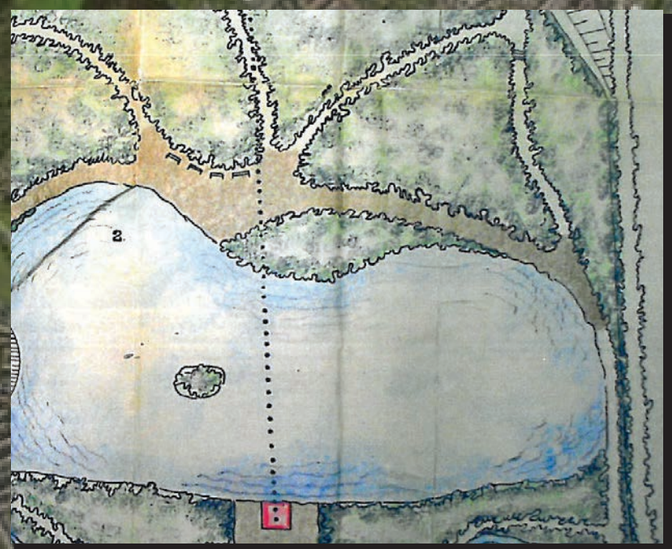
Echter, de treintjes zijn een belangrijke attractie in het Schutterspark. De huidige vrijblijvendheid van de Stoomgroep en navenante 'dienstregeling' voldoet niet aan de verwachtingen van de bezoekers. Er wordt te vaak 'nee' verkocht wat een negatieve uitstraling heeft op de beleving van het Schutterspark als geheel. Hier dient een oplossing voor te worden gezocht waarbij het uitgangspunt moet zijn dat de treintjes zoveel mogelijk rijden volgens een duidelijke dienstregeling. In ieder geval in het hoogseizoen niet alleen op zondag maar ook op zaterdag en mogelijk doordeweekse dagen.

Gezamenlijk optreden

Naast het perspectief voor de afzonderlijke ondernemingen is het wellicht nog van veel groter belang dat de ondernemingen een meer gezamenlijke strategie gaan voeren. Op dit moment wordt weliswaar af en toe overleg gevoerd maar dit leidt niet tot een gezamenlijke aanpak en strategie. Er is geen afstemming van openingstijden, gezamenlijke activiteiten en marketing. Alle ondernemingen voeren hun eigen strategie en de meerwaarde van synergie wordt niet onderkent. In de gesprekken met de ondernemers kwam dit aan de orde, stond men open voor overleg maar uiteindelijk blijkt de praktijk dan weerbarstiger.

Voor de bezoekers van het Schutterspark, zeker de bezoekers die niet uit de directe omgeving komen, leidt dit regelmatig tot verbazing. Een aantal ondernemingen hebben geen vaste openingstijden en bezoekers kunnen dan onverwacht voor een dichte deur komen te staan. Dat dit niet goed is voor het imago van het Schutterspark als geheel behoeft geen betoog. Een teleurgestelde bezoeker zal niet gauw terugkomen en het ook niet aanbevelen in zijn of haar directe omgeving. Er is dan ook een noodzaak voor een gezamenlijke strategie waarbij alle ondernemers betrokken dienen te worden en er zich ook aan moeten houden. Dat geldt ook voor de Stoomgroep, vooral de vrijblijvendheid waarmee zij de exploitatie voeren leidt tot onvrede bij de ondernemers. Bezoekers die denken een ritje te kunnen maken met een trein komen voor een dichte deur en de aanwezigheid wordt slecht gecommuniceerd. Hier ligt ook een

verantwoordelijkheid voor de gemeente. Het gratis ter beschikking stellen van een groot deel van het park voor een activiteit moet ook ten dienste staan van de ondernemingen die pacht betalen om hun onderneming te kunnen voeren. Zij zijn ook afhankelijk van een duidelijke communicatie en strategie en daar maakt iets basaals als openingstijden een belangrijk deel van uit.

C O N C L U S I E S

Terugkijkend op het vooronderzoek, de SWOT analyses en de ontwikkelingsmogelijkheden die per thema naar voren komen, werpen we een blik op de toekomst en kijken we naar de kansen en ontwikkelingsmogelijkheden maar gaan ook de bedreigingen niet uit de weg. Hierbij sluiten we aan op drie stippen aan de horizon die in het voortraject al eerder zijn genoemd: het onderscheid in de kortere termijn met het oog op 2016, de middellange termijn 2017- 2020 en de langere termijn perspectieven voor na 2020.

Na de aanvankelijke daadkrachtige periodes van ontwerp, aanleg en inrichting vanaf de jaren 20 en de verdere ontwikkeling in de jaren 50 tot begin 21e eeuw, is duidelijk geworden dat de schaal, de ambities en de zekerheden over de potentiële kwaliteiten van het Schutterspark aanzienlijk onder druk zijn komen te staan. Hoezeer ook de huidige beheerders, ondernemers en professionele deskundigen zich inspannen om concrete problemen op te lossen en te reageren op manifeste vragen vanuit burgers, bedrijven en bestuurders.

Er zijn een tweetal invalshoeken die we in de conclusies zullen benadrukken. Wat verwachten we van de ondernemers, waar liggen kansen voor hen en welke kwaliteiten van het Schutterspark zelf behoeven ontwikkeling. Als we het over de ondernemers hebben bedoelen we daarmee feitelijk alle stakeholders die hun activiteit in het Schutterspark uitvoeren. Dat zijn naast de bedrijven die er gevestigd zijn dus nadrukkelijk ook de gemeente Brunssum en de Stoomgroep Limburg. In mindere mate is ook de imkervereniging betrokken bij het proces om van het Schutterspark weer een bloeiend volkspark te maken.

Eerste indruk van het Schutterspark

De eerste indruk die men krijgt van het Schutterspark is die van een park waar al geruime tijd te weinig onderhoud aan is gepleegd. In potentie een aantrekkelijk park met een in de basis goed ontwerp, prima ligging ten opzichte van een verzorgingsgebied en unieke natuurwaarden. De in het Schutterspark gevestigde bedrijven werken nauwelijks samen waardoor er van een synergie geen sprake is en er veel kansen verloren gaan.
Het beheer van het Schutterspark moet op veel punten een kwaliteitsimpuls krijgen. Het beheer van het natuurgedeelte is gericht op houtproductie en veel minder op natuur waardoor de potenties van het gebied niet benut worden. Ook het beheer van het parkgedeelte moet veel meer gericht worden op de aantrekkelijke kanten van een park.

Acties voor de korte termijn, 2016

Gezamenlijke strategie

Om de synergie op gang te krijgen is het essentieel om met een gezamenlijke strategie te komen waar alle betrokkenen zich achter scharen. Dit is de enige manier om tot één Schutterspark te komen en stappen vooruit te kunnen maken.
Hiertoe moet op de kortst mogelijke termijn gestart worden met een samenwerkingsverband waarin alle stakeholders zijn betrokken. Deze heeft als doel om een gezamenlijke strategie te bepalen voor het Schutterspark, zonder de individuele keuzes van de verschillende stakeholders uit het oog te verliezen of onmogelijk te maken. Hiertoe zal een geschikte rechtsvorm moeten worden gekozen. Het meest voor de hand liggend zou de oprichting van een Stichting Schutterspark zijn waarin zowel de gemeente als alle betrokken ondernemers alsmede de Stoomgroep en mogelijk de imkersvereniging zijn vertegenwoordigd. Het voorzitterschap is het meest op zijn plaats bij de gemeente als eigenaar van de gronden en verantwoordelijke voor het beheer en vergunningverlening. Een raad van toezicht of advies waarin stakeholders buiten het Schutterspark zitting kunnen nemen zou kunnen dienen als reflectiekader. In op te maken statuten moeten taken en verantwoordelijkheden worden vastgelegd.

Mogelijkheden voor de ondernemers

Aan de gemeente is de taak om aan de ondernemers duidelijkheid te bieden over de mogelijkheden en onmogelijkheden die er zijn binnen het Schutterspark. Op deze manier kunnen de ondernemers een toekomstbestendig businessplan opstellen en zijn zij weer in staat te investeren in hun onderneming. Voorbeelden hiervan zijn: duidelijkheid over welke evenementen hoevaak en wanneer gehouden mogen worden; wat zijn de ontwikkelingen omtrent het plateau bij het Blotevoetenpark; mag een deel van de vijver bij de minihaven als spartelvijver worden ingericht; welke mogelijkheden worden geboden aan de kinderboerderij om tot stadsboerderij te transformeren en wat is de toekomst van de speeltuin?

Verblijfsrecreatie

Een van de aanleidingen om te komen tot een visie over de ontwikkelingen in het Schutterspark was de wens van Schutterspark BV om op de voormalige voetbalvelden een camping en een kleinschalig bungalowpark te beginnen. Deze mogelijke ontwikkelingen zullen getoetst moeten worden aan onder meer de Flora en Faunawet, er zal rekening moeten

worden gehouden met het Provinciaal Omgevingsplan Limburg, alsook met de ligging ten opzichte van de woonwijk en de behoefte van de markt voor verblijfsrecreatie op deze plaats en in deze vorm en omvang. Voor een kleinschalige camping, het verplaatsen van de camperplaatsen van de centrale parkeerplaats naar de nieuwe locatie en het oprichten van een sanitairgebouw zijn weinig bezwaren vanuit het perspectief van de ontwikkeling van het Schutterspark te verwachten. Het oprichten van chalets of andersoortige permanente gebouwen op deze locatie is minder aan te bevelen. Los van de behoefte naar een dergelijke accommodatie op deze plek zijn er ook alternatieven die een duurzamere oplossing bieden tegen substantieel minder investeringskosten en daarmee een beter verdienmodel.
Een alternatief voor het bouwen van bungalows is het inrichten van bestaande kleine woningen in de directe omgeving van het Schutterspark voor een korte verblijf. Inrichting in een 50-er jaren stijl en een herinnering aan mijnwerkerhuisjes doet ook recht aan de culturele geschiedenis van de regio en vormen een unieke ervaring voor de bezoekers.

Stoomgroep

De Stoomgroep Limburg zal minder vrijblijvend moeten opereren en een voor alle bezoekers heldere dienstregeling moeten gaan voeren. Met name in het hoogseizoen zou minimaal elk weekend en 1 doordeweekse dag gereden moeten worden. Nu is het voor bezoekers onduidelijk wanneer ze terecht kunnen. In de verwachting van de bezoeker, zeker de toeristen die ‘s zomers komen, maken de stoomtreinen deel uit van de attracties van het Schutterspark en verwacht men op zijn minst helderheid over wanneer ze rijden. Voor de andere ondernemingen is het van belang een zo volledig mogelijk aanbod aan de bezoekers te bieden waar ook de stoomgroep deel van uit maakt.

Acties voor de middellange termijn, 2017-2020

Wanneer de ondernemers hebben laten zien dat zij bereid zijn door middel van samenwerking weer te investeren in het Schutterspark, kan ook de gemeente als eigenaar van het park niet achterblijven. Zij zijn een belangrijke, zo niet de belangrijkste drager van deze visie en zal dat ook moeten tonen in haar handelen.

Parkgedeelte

Het intensieve deel van het Schutterspark, daar waar de bedrijven zijn gevestigd en grofweg de lijn ten zuiden van de sportvelden-Blotevoetenpark zal een verbetering moeten ondergaan. Zowel op het gebied van inrichting,

maar zeker ook op de wijze waarop het beheerd wordt. Het moet weer recht doen aan de parkgedachte, met doorzichten, vergezichten, aantrekkelijke padenstructuur en kwaliteit en aandacht voor de entree van het park waaronder ook de parkeerplaatsen. Daarbij dient de functie als ecologische verbindingszone met de Brunssummerheide niet uit het oog te worden verloren.

Kansen voor ondernemers

Er moet verder recht worden gedaan aan de kansen voor de ondernemers. Sanering van de speeltuin en verbeteren van de natuurspeelplaats, een spartelgedeelte in de vijver bij de minihaven, een helofytenfilter als natuurlijke waterzuivering voor het Blotevoetenpad, verkoop van streekeigenproducten bij de dan stadsboerderij, begrazingsbeheer van het Schutterspark door een eigen schaapskudde en marktverbreding zoeken voor de pompgebouwen zijn een aantal richtingen die moeten worden uitgegaan.

Cultuur en natuur

De verbinding met het mijnverleden is nu nog zeer marginaal, er is nauwelijks voorlichting en er kan niet of nauwelijks iets van de rijke geschiedenis van de streek en het park worden gezien. Hier zal op zijn minst door middel van voorlichting aandacht aan moeten worden besteedt. Dat kan met relatief laag budget worden bereikt aangezien het gros van de mensen inmiddels over een smartphone beschikken is het uitrollen van WiFi in het park hiervoor een geschikt middel en er kan met deze techniek op veel plaatsen in het park gemakkelijk voorlichting worden gegeven die ook nog eens up to date is. Dat kan over de geschiedenis maar ook over het beheer. Daarnaast kunnen aanbiedingen van ondernemers op deze wijze bij bezoekers terecht komen.
Naast de cultuur zijn ook de natuurwaarden een belangrijk element van het Schutterspark. Naast de Rode Beek zijn ook de hangvennen een uniek element waarvan er in Europa niet veel zijn. Om de potentiele natuurwaarden van deze parels te optimaliseren is wel een intensiever beheer nodig. Een meer op natuur en minder op houtproductie gericht beheer is voor het gehele Schutterspark essentieel om zowel de kansen voor natuur als de beleving voor de recreatie te realiseren.

IBA Parkstad

Een belangrijke motor rond de ontwikkeling van het Schutterspark kan IBA Parkstad zijn. In dat kader zou het Schutterspark als een belangrijke schakel van de ontwikkeling van de Oostflank gezien moeten worden. Binnen de context van IBA Parkstad dient een project geformuleerd te worden

dat de volgende elementen moet bevatten:

- Uitgaan van de functie van het park in de gehele Oostflank en aanhaken bij de ontwikkeling van de Buitenring en Nature Wonder World
- Richten op de IBA-thema's:
  - Collateral landscape
  - Clear heritage
  - Re-use
  - Crafts and manufacturing
  - Identity
- Het landschap als unique selling point van Zuid-Limburg. Zie: De Landschapsvisie Zuid-Limburg (Kerkstra K. Et al, Wageningen, 2007).
- Het Schutterspark beschouwen als knooppunt te midden van landschappelijke verbindingen:
  - Fietsroutes: aanhaken op bestaande knooppuntroutes en verbinding met Duitsland
  - Oude mijnsporen
  - Ecologische verbindingen Brunssummerheide - Schutterspark - Schinveldse bossen
  - Rode beek, Worm, Geleenbeek, Geul.
- Aanhaken op de opgave om 20.000 woningen in Parkstad te slopen.
  - Onder andere: re-use van bestaande woningen als vakantiebestemming / bed&breakfast. Zie voorbeeld in Van der Pek-buurt in Amsterdam-Noord [1]. Maak er een gevarieerd aanbod van (experience) overnachtingsplekken. Huisjes in jaren 50-60 stijl en verbindingen met mijnverleden.
  - Het realiseren van een fiets-/wandelverbinding tussen het Schutterspark en andere delen van Brunssum.
  - De sloopopgave integreren met de herstructurering van de groene verbindingen tussen bestaande parken en groenstructuren. Aan het slopen moeten wel indicatoren ten grondslag liggen om mede te bepalen welke keuzes worden gemaakt. Deze indicatoren moeten ook gemaakt en getoetst worden.

Het komen tot een IBA project is een organisch proces waarbij de stakeholders betrokken moeten worden. Innovatie is een sleutelbegrip in deze en aansluiting bij IBA thema's is een vereiste.

Acties voor de lange termijn, 2020 en verder

Voor de lange termijn zal een herzien beheer- en inrichtingsplan moeten worden gemaakt en geïmplementeerd. Het huidige plan, dat loopt tot 2020, voorziet in een andere

[1] www.bbwelcome2amsterdam.nl/uw-huisje/

wijze van beheer dan nu wordt uitgevoerd. De aanbevelingen die zijn gemaakt kunnen al wel worden doorgevoerd, maar een nieuw te maken beheersplan zal daarin nog stappen kunnen maken.

Een strategie voor de gehele Oostflank, wellicht inclusief Nature Wonder World, zal helpen bij de verdere ontwikkeling van het Schutterspark.

Voorspellen is niet altijd onmogelijk, naarmate meer controle is over de factoren die de toekomst bepalen neemt de betrouwbaarheid van voorspellingen toe.

Dat is in de kern ook de weg de met het Schutterspark moet worden ingeslagen. Door de handen ineen te slaan, te werken aan synergie en een gezamenlijke strategie zijn de toekomstverwachtingen zeker gunstig. Het is en blijft daarbij essentieel dat alle partijen hun verantwoordelijkheid blijven nemen. Niet alleen de ondernemers maar ook de gemeente en de vrijwilligers in en rond het Schutterspark.

Het Schutterspark kan de parel worden die het in potentie is, te midden van prachtige Natura 2000 gebieden de Brunssummerheide en Tevenerheide en deel uitmakend van het stroomgebied van de Rode Beek. Onderdeel van de toeristisch recreatieve hoogtepunten van de Oostflank en prima bereikbaar via de Buitenring.

STIPPENHORIZON

De stippen op de horizon zijn per onderdeel beschreven en in de bijgaande tabel verwerkt. Er is uiteraard geen sterke scheiding tussen de termijnen maar er zijn ook een aantal acties die volgtijdig zijn en op grond daarvan in verschillende periodes geplaatst. De stippen op de horizon voor de ondernemingen zijn in een aparte tabel opgenomen.

Thema	**korte termijn (2016)**	**midden termijn (2017-2020)**	**lange termijn (2020 en verder)**
Bodem en opbouw		Herkenbaarheid beekdal.	Vasthouden aan variatie in relatie tot het bodemtype.
		Bodembeheer	
Water en rode beek	Ontkluizing afmaken en verder inpassen.	Beekdal en oevers inrichten volgens KRW referentiewaarden.	
Natuurwaarden en beheer	Natuurwaarden inventariseren en monitoringsplan opstellen, waar mogelijk in samenwerking met lokale natuurbeschermingsorganisaties zoals Natuurmonumenten.	Monitoringsplan implementeren waar mogelijk in samenwerking met lokale natuurwerkgroepen en anderen.	Implementatie herzien beheer- en inrichtingsplan.
	Meer (staand) dood hout en meer openheid in vegetatie.	Natuurlijke begrazing met schaapskudde en natuurbeheer met behulp van vrijwilligers.	
	Uniform professioneel beheer van stadspark rond recreatieve ondernemingen.	Zonering bezoekers met onderverdeling naar o.a. typen wandelaars (o.a. met honden), fietsers (o.a. ATB), trimmers, paardrijden enz.	
		Inrichten Rode beek volgens KRW-referentie.	
		Beheer afstemmen op habitateisen van soortgroepen en meer gebruik maken van natuurlijke gradiënten zoals nat-droog, hoog-laag, licht-donker e.d.	
		Nadruk op parkbeheer in het intensief en natuurbeheer in het extensief recreatieve deel.	
Ontsluiting	Continue aandacht voor kwaliteit van ontsluiting.	Oriëntatie op focuspunten in het Schutterspark .	
		Panorama’s en doorzichten verder ontwikkelen.	
		Diversiteit in verhardingen in dienst van gebruik.	
		Parkeerplaatsen heroverwegen en herstructureren.	

Thema	korte termijn (2016)	midden termijn (2017-2020)	lange termijn (2020 en verder)
Recreatie		Verbindingen met Brunssummerheide, Tevenerheide en Schinveldse bossen	
		Bereikbaarheid Noordzijde in relatie tot aanleg Buitenring bewaken.	
		Ontwikkelen Fietsknooppunten, NS-wandeltochten, LAW routes, ATB routes en betere koppeling met horeca Schutterspark.	
		Natuur- en milieueducatie ontwikkelen tot kernwaarde van stadsboerderij.	
		Ruimere routestructuren ontwikkelen, met name voor meer doelgroepen.	
		Aanpassen van bestaande voorzieningen aan de eisen van de tijd.	
		Optimaliseren van Natuurspeelplaats naar de wensen van deze tijd. Overwegen dat beheer in handen komt van onderneming mini-haven.	
		Verbinding tussen Brunssummerheide en Schutterspark verder vormgeven .	

Thema	korte termijn (2016)	midden termijn (2017-2020)	lange termijn (2020 en verder)
Ondernemingen	Begin maken met gezamenlijke bestuur en strategie	Organisatie en management van Schutterspark als geheel, alle ondernemers en gemeente betrokken.	Gebruik maken van Oostflank als bezoekersmagneet.
	Doelgroepen formuleren en daarop gaan inspelen.	Routestructuren Oostflank benutten.	Gezamenlijke strategie Oostflank.
	Verbeteren entree Schutterspark en verplaatsen camperplaats.	Ontwikkelingen NWW volgen en er op inspelen.	Verzorgingsgebied verder uitbreiden.
	Inrichten verblijfsrecreatie op voormalige sportvelden (camperplaats en kleinschalige tenten) en constructie van kleinschalige sanitaire voorzieningen.	Pompgebouwen isoleren.	Stadsboerderij als leverancier van streekeigen 'slow food' producten aan horeca Schutterspark.
	Verblijfsrecreatie in leegstaande en opgeknapte huisjes in de directe omgeving.	Fokprogramma regionale soorten ontwikkelen voor de stadsboerderij.	
	Dienstregeling Stoomgroep herzien en beter aansluiten op openingstijden overige ondernemingen.	Capaciteit parkeerplaats Blotevoetenpad in relatie tot ontwikkeling buitenring.	
	Speeltuin, keuzes maken tussen renoveren en aansluiting bij Schuttershüske, of amoveren.	Gebruik maken van geschiedenis mijnwerkerscultuur in bedrijfsvoeringen.	
	Proces van de omvorming van kinderboerderij naar stadsboerderij dient met kracht te worden doorgezet, bij voorkeur met advies Stichting Zeldzame huisdieren.	Water rond Minihaven geschikt maken voor zwemmen rond strand.	
	Organiseren van excursies naar Best Practices elders in Nederland of daarbuiten.	Bebouwing minihaven heroverwegen, meer permanent dan huidige partytent.	
		Identiteit van Schutterspark vormgeven.	

VOORBEELDEN

In dit hoofdstuk zullen een aantal voorbeelden uit andere gebieden worden gepresenteerd die als inspiratie kunnen dienen voor verbeteringen van het Schutterspark. Het gaat het dan niet om 1 op 1 overnemen maar om een denkrichting. Inspiratie en nadenken over kansen die er zijn voor het Schutterspark. Ook de locaties die zijn aangegeven hoeven niet de locaties te zijn voor de veranderingen.

Meer allure geven aan de entree's van het Schutterspark

Zichtbaarheid van de Rode Beek vergroten

Creëren van doorzichten

Smallere paden en meer halfverharding in parkgedeelte

Halfverhardingen op de nu geasfalteerde parkeerplaatsen

Uitleg over beheer met mogelijkheid tot feedback

Wifi in het park en interactieve informatie

Van soortenarm naar soortenrijk; orchideeënrijke vegetatie

Alpenwatersalamander, kenmerkende soort in gezonde Rode Beek

Vismigratie mogelijk na ontkluizing Rode Beek, zoals de Beekforel

Vrij meanderen en natuurlijke oevers Rode Beek

Kleinschalige camping

Camperplaatsen aantrekkelijker maken

Herstel uitzicht door gerichte kap

Aantal woningen in aangrenzend gebied inrichten in jaren ‘50 stijl, referentie aan mijnverleden

Begrazingsbeheer met eigen kudde

Schaapskudde in Schutterspark onderbrengen

Cultuurpodium in Pompgebouwen

Inrichting Pompgebouwen

Helofytenfilter als waterzuivering voor Blotevoetenpad

Spartelvijver rond Minihaven

Verbeteren Natuurspeelplaats

Kwalitatief hoogwaardige speeltuin

Stadsboerderij

Verbouw vergeten groenten

Regionale rassen; Mergellandhoen

Landwinkel met streekeigen producten

Verbreden gebruiksmogelijkheden

Kunst in het Schutterspark

Streekproducten uit stadsboerderij op kaart Schuttershüske

L I T E R A T U U R

Bosgroep Zuid-Nederland, 2015. Beheersvisie en doelstellingen gemeente Brunssum.

Dormans, K., 2011. Schutterspark: een eigen identiteit, Karin Dormans Bureau voor Communicatie, Ransdaal.

Habets Fon, 2010. Het Schutterspark in Brunssum: Icoon van een volkspark in Zuid-Limburg, Groen 09-2010.

Kerkstra, K. et al, 2007. Lanschapsvisie Zuid-Limburg, Wageningen UR, Wageningen.

Linders, C.E. en R.A.J. Pahlplatz, 2012. Ecologische quickscan Ontkluizing Rode beek en vervangen riool Schutterspark. Bureau Meervelt, Ecologische onderzoek en advies. 48p.

Natuurmonumenten, s.a. Ontwikkelingsvisie Heidenatuurpark.

Provincie Limburg, 2014. Voor de kwaliteit van Limburg, Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2014, Provincie Limburg, Maastricht

STOWA, 2007. Referenties en maatlatten voor natuurlijk watertypen voor de kaderrichtlijn water, D.T. van der Molen & R. Pot (eds.). Rapport Stowa 2007-32. 375p.

Actueel Hoogtebestand Nederland, versie 1.0, 27-02-2015

CTGN15-18 Overzichtskaart Schutterspark tbv visie

Waterkaart Waterschap Roer en Overmaas

Diverse stukken gemeente Brunssum

Internet
www.bbwelcome2amsterdam.nl/uw-huisje
www.hofvantwello.nl
www.iba-parkstad.nl
www.natuurcentrumarnhem.nl
www.schaapskooiottoland.nl
www.schaapskooischijndel.nl
www.waarneming.nl
www.weizigt.nl
www.wikipedia.nl

B I J L A G E

Voorafgaand aan het schrijven van de visie is met een groot aantal stakeholders een SWOT analyse van het Schutterspark gemaakt. De resultaten van deze sessie is hier weergegeven.

STERK

Ligging en Euregio
- Straks zichtbaar vanaf de buitenring
- (EU)regio
- Te midden van beoogde leisure-ring Oostflank
- Toegankelijkheid, Bereikbaarheid, Uitstraling, Centrale ligging
- Euregionale ligging, middelpunt van 3 mijngebieden
- Euregio als trekker

Aanbod, brede doelgroep
- Goed voor brede doelgroepen
- Er is al bekendheid in naam en functie

Diversiteit, natuur en cultuurhistorie
- Natuur, steenberg, infra, situering
- Geur van historie, natuur en cultuur van weleer
- Historie
- Compact te belopen park
- Divers aanbod
- Natuur

Lage prijzen
- Budget activiteiten danwel gratis mogelijkheden

Veel ondernemers
- Veel ondernemers, gespreid risico

Sterk voor kort verblijf
- Goed voor kort verblijf danwel dagdeel

ZWAK

Visie
- Identiteit, van alles wat
- Ontbreken duidelijke visie, inclusief ontbreken haalbaarheids-analyse
- Ontbreken totaalplan, wat willen we zijn in 2025
- Imago, identiteit, Calimero effect, versnippering
- Afhankelijk van andere ontwikkelingen
- Levensvatbaarheid beheerder
- Veel horeca
- Weinig acquisitie
- Geen marketing budget
- Niet alles willen
- Hoe zorg je dat mensen later terugkomen
- Economische malaise, hoge werkeloosheid

Onderhoud
- Achterstallig onderhoud
- Gedateerd
- Technische staat van de pompgebouwen

Communicatie
- Geen uniforme huisstijl
- Geen constante openingstijden, soms zelfs gesloten of niet aanwezig
- Samenwerking ondernemers onderling
- Geen eenduidige communicatie met de doelgroepen
- Communicatie

Divers
- Geen aansturing
- Eigendom in 1 hand, kan ook opgelost worden door manager
- Schutterspark BV teveel opgedrongen beheer van de openbare ruimte

KANSEN

Nieuwe initiatieven
- Korting bij bezoek aan meer onderdelen van het park
- Doelpunt maken, veel potentiële bezoekers
- Ontwikkeling oostelijk deel
- Horeca, Blotevoetenpark, Wellness
- Meer doen met sport
- Nu doorpakken!
- Fitness
- Aanhaking op NWW via groenverbreding
- Samenwerking publiek-privaat, realiseringskracht
- Wellness
- Natuureducatie
- Verblijf herbestemmen
- Parkmanager met hands-on mentaliteit

Erfgoed
- Mijnhistorie
- USP de mijn

Omgeving
- Centrale ligging in de omgeving ten opzichte van Natura 2000 gebieden
- Recreatieve verbinding met de Brunssummerheide
- NATO basis
- Euregio, enorm Duits achterland
- IBA
- Groen
- Ligging ten opzichte van België en Duitsland
- Samen optrekken met andere ondernemers
- Buitenring (2)
- Regiopark
- Groot achterland

Communicatie
- Verbinding tussen ondernemers zoekenRegelgeving aanpassen (ontwikkelingsvergunning)
- Blotevoetenpark succesfactor benutten (2x)
- Samen en Social Media
- Huisstijl uniform
- Over 5 jaar moet de schoolreis weer in de TOP 5 staan
- Slow Foot recreatie
- Overheid moet ook als ondernemer denken
- Benutten Experience
- Samen nieuwe markten bewerken, bijvoorbeeld scholen, Duitsland
- Gezamenlijk marketingbudget
- Samenwerking met Snowworld, Monde Verde, Continium, Thermea 2000

Inrichting en beheer
- Schaapskudde door het Schutterspark, natuurlijke begrazing is tevens attractie
- Unieke verblijven, boomhutten
- Huisvesting uitbreiden
- Uitbreiden activiteiten
- Routing naar Nature Wonder World
- Versterken natuurwaarden
- Herstructurering vakantieverblijven in Heuvelland
- Bebouwingsgebied intensiveren
- BBQ plaatsen maken
- Versterken entree van het park nabij de aftakking van de buitenring
- Parkeerplaatsen
- Startpunt wandel-, fiets- en menroutes
- Je avontuur op de Brunssummerheide begint in het Schutterspark
- Centraal maken van Heidenatuurpark, startpunt
- Startpunt voor mountainbikeroutes Brunssummerheide
- Afspuitplek voor fietsen en routeinformatie
- Aansluiting recreatie Tevenerheide
- Tweede hoofdingang aan buitenring creëren
- Park moet ‘place to be’ zijn voor iedereen die wil chillen

Financiën
- Rood voor groen
- Inzetten voor compensatie EHS
- Opereren als aanvullende markt of niche op Nature Wonder World
- Betaald parkeren
- Werkgelegenheid, ook lokaal
- Beleid provincie, subsidiemogelijkheden

BEDREIGINGEN

Vergunningen, procedures
- Tijdsduur van de procedures, duren te lang
- Sneller toetsen van vergunning
- EHS/Natuur kan intensivering recreatie belemmeren
- Beklemmende regelgeving (flora en fauna)
- Te strakke plannen van provincie (POL)
- Te strakke regelgeving

Concurrentie
- De toeristische markt rond Schutterspark slaapt niet
- Alle Parkstad gemeenten zetten in op toerisme
- Omliggende gemeenten zijn al jaren bezig met toerisme

Professionaliteit
- Ontbreken van professionele leiding
- Onvoldoende bewaking van de kwaliteit van de inrichting

Woonomgeving
- Voortuin bevolking is een bedreiging
- Bereikbaarheid
- Te weinig parkeermogelijkheden
- Ontsluiting via woonwijk

Imago
- Imago verstorende evenementen
- Verouderd en achterstallig onderhoud
- Te weinig uitstraling

Investeringsmogelijkheden
- Tijd
- Geld
- Commitment om samen te werken
- Te weinig financiële middelen van de gemeente

Samenwerking
- Verschillende belangen
- Opereren vanaf eilandjes door publiek-privaat en privaat onderling

C O L O F O N

Gesprekken zijn gevoerd met:

Wil Bekker, Blotevoetenpad
Moniek Daniels, VVV Zuid Limburg
Boudewijn Dingemans, Stoomgroep Limburg
René Kurvers, Gemeente Brunssum
Klaas Post, Minihaven Schutterspark
Guido Puts, Kinderboerderij
Nonja Remijn, Stichting Zeldzame Huisdierrassen
Arno Schutte, Schutterspark BV
Jos Truijen, Bosgroep Zuid Limburg
Leo Vanhommerig, Gemeente Brunssum
Luc Winants, Burgemeester Brunssum

Foto's: Peter Visschedijk, Jos Jonkhof, Internet (bronnen bij Alterra bekend en in te zien)

Opmaak: Jos Jonkhof, Peter Visschedijk

ISSN 1566-7197

© 2016 Alterra (instituut binnen de rechtspersoon Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek)
Postbus 47
6700 AA Wageningen
info.alterra@wur.nl

- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van deze uitgave is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor commerciële doeleinden en/of geldelijk gewin.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor die gedeelten van deze uitgave waarvan duidelijk is dat de auteursrechten liggen bij derden en/of zijn voorbehouden.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van foto's en illustraties is niet toegestaan.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.